

ALYTAUS IR KAUNO KALĖJIMUOSE KALINČIŲ VYRŲ BURNOS PRIEŽIŪROS ĮPROČIAI IR POŽIŪRIS Į BURNOS SVEIKATĄ

Modesta Vedegė, Austėja Treinauskaitė

*Utenos kolegija,
Utenio a. 2, Utena*

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjami Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų burnos priežiūros įpročiai ir požiūris į burnos higieną. *Darbo objektas:* minėtuose kalėjimuose kalinčių asmenų burnos priežiūros įpročiai ir požiūris į burnos sveikatą. *Darbo tikslas:* Išanalizuoti Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų burnos priežiūros įpročius ir požiūrį į burnos sveikatą. Tikslui pasiekti formuojami šie *uždaviniai:* 1) Nustatyti Alytaus ir Kauno kalėjimuose gyvenančių vyrų požiūrį į burnos sveikatą; 2) Nustatyti odontologinių paslaugų prieinamumą minėtose kalnimo įstaigose; 3) Nustatyti Alytaus bei Kauno kalėjimuose gyvenančių vyrų burnos priežiūros įpročius; *Tyrimo metodai:* anketinė apklausa, gautų duomenų apibendrinimas, grafinis vaizdavimas.

Raktiniai žodžiai: kaliniai, burnos higiena, požiūris į burnos sveikatą.

Įvadas

Temos aktualumas: Pastaraisiais dešimtmečiais burnos ligų prevencijai buvo skiriama vis daugiau dėmesio, atlikti tyrimai rodo, kad burnos sveikata yra neatsiejama bendros sveikatos dalis (Gill A. S., Quinonez R. B., Deutchman M., 2022) PSO (Pasaulio sveikatos organizacija) išplėtė burnos sveikatos sąvoką įtraukdama socialinę gerovę, manoma, kad burnos sveikata taip pat prisideda prie bendros žmogaus sveikatos gerovės, o ne tik prie ligų nebuvimo.

Kaliniai yra ypatingai pažeidžiama asmenų grupė. Tai žmonės, už tam tikrus nusikaltimus izoliuoti aplinkoje, kurioje yra begalė valstybės nustatytų ribojimų, vyrauja bendruomeninis gyvenimas, smurtas, grėsmė gyvybei. Viso to pasekmė - atsirandančios įvairios psichologinės problemos, kurios neigiamai paveikia jų kasdienį gyvenimą (Freeman R., Richards D. Factors Associated with Accessing Prison Dental Services in Scotland. 2019).

Dėl išvardintų priežasčių ši asmenų grupė dažnai neturi motyvacijos pasinaudoti dantų sveikatos paslaugomis bei palaikyti gerą savo burnos sveikatą (Enggist S., Møller L., Galea G., 2014). Palyginti su bendra populiacija, kaliniai, dėl ribotų išteklių, dažnai serga įvairiomis burnos ligomis, reguliariai nesigydo dantų. Jie taip pat turi daugiau trūkstančių ir sugedusių dantų, bei mažiau plombuotų dantų, palyginti su bendra populiacija. Netinkamas burnos higienos laikymasis arba nesilaikymas, priklausomybė nuo narkotinių medžiagų bei tabako rūkymas gali dar labiau pabloginti kalinčių asmenų burnos sveikatos būklę (Balkrishna A., Singh K., Sharma A., 2022).

Šiuolaikiniai tyrimai rodo, kad kalėjime esantiems žmonėms, netgi tada, kai susiduriama su dantų skausmu, jiems pakankamai sudėtinga gauti odontologines paslaugas. Manoma, kad sunkumai, su kuriais susiduria kaliniai, naudodamiesi odontologinėmis paslaugomis, yra susiję su blogu raštingumu, gydytojų odontologų baime, prastu sveikatos išprusimu ir menku dantų gydymo poreikio suvokimu (Evensen K., Næss L., 2019).

Darbo tikslas: išanalizuoti Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų burnos priežiūros įpročius ir požiūrį į burnos sveikatą.

Darbo objektas: Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų burnos priežiūros įpročiai ir požiūris į burnos sveikatą.

Uždaviniai:

1. Nustatyti Alytaus ir Kauno kalėjimuose gyvenančių vyrų požiūrį į burnos sveikatą;

2. Nustatyti odontologinių paslaugų prieinamumą Alytaus ir Kauno kalėjimuose;
3. Nustatyti Alytaus ir Kauno kalėjimuose gyvenančių vyrų burnos priežiūros įpročius.

Tyrimo metodai: anketinė apklausa, gautų duomenų apibendrinimas, grafinis vaizdavimas.

Tyrimo medžiaga: tyrimas vyko 2023 kovo - gruodžio mėnesiais Alytaus ir Kauno įkalinimo įstaigose. Taikant anketinės apklausos tyrimo metodą buvo išdalinta 227vnt bioetikos komisijos patvirtintų anketų, iš kurių tyrimui tinkamos naudoti buvo 217vnt - 100vnt iš Alytaus ir 117vnt iš Kauno kalinimo įstaigų (dešimt anketų iš Kauno kalėjimo buvo sugadintos arba netinkamai užpildytos). Anketose klausimai formuluojami su atsakymų variantais, kuriuos/-į apklaustieji turėjo pažymėti.

Tyrimo etikos principų užtikrinimas. Prieš tyrimą visi respondentai buvo supažindinami su tyrimo tikslu, uždaviniais ir duomenų apdorojimu. Dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas, tai buvo pažymėta anketos preambulėje, todėl patys respondentai galėjo nuspręsti – dalyvauti jame ar ne, taip tyrime dalyvaujantys asmenys galėjo jaustis patogiai, nes nejautė prievartos. Respondentams buvo užtikrintas visiškas anonimiškumas, kadangi nebuvo klausama vardų, pavardžių ir kitų asmeninių klausimų. Siekiant išlaikyti konfidencialumą, gauti tyrimo rezultatai buvo panaudoti tik apibendrinti, mokomiesiems tikslams.

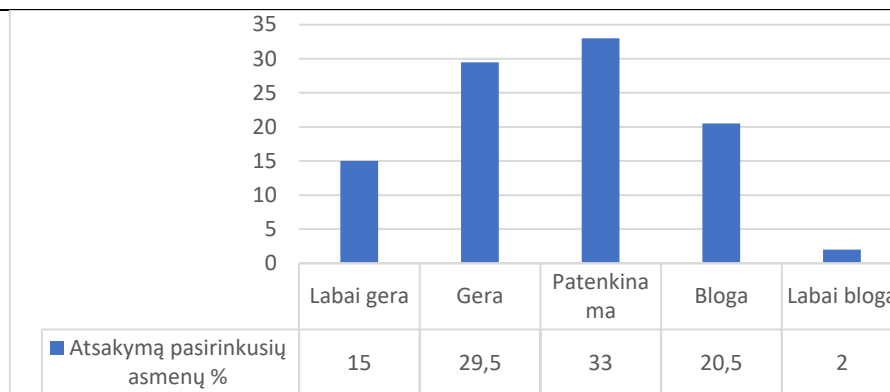
Tyrimo duomenų analizė. Tyrimo rezultatams apdoroti buvo naudojamas „MS Word“ programinis paketas, į kurį buvo suvedami visi tyrimo dalyvių pasirinkti atsakymai. Atsakymų pasiskirstymas pavaizduotas grafikuose. Tyrimo dalyvių atsakymai į anketos klausimus buvo suskaičiuoti ir pavaizduoti procentine išraiška. Tokiu būdu analizuojant gautus tyrimo rezultatus patogiau matyti, kaip pasiskirstę tyrimo dalyvių atsakymai į užduodamus klausimus.

Viso anketoje buvo suformuluota 19 klausimų. Siekiant sužinoti kalinčių požiūrį į burnos sveikatą buvo klausama šių klausimų: Kaip vertinate savo burnos higieną? Kaip manote, ar pakankamai skiriate dėmesio savo burnos higienai? Kaip dažnai, Jūsų nuomone, turėtumėte atlikti profesionaliąją burnos higienos procedūrą? Kaip galvojate, ar profesionali burnos higiena yra naudinga burnos sveikatai? Kaip manote, kada reiktų kreiptis pas gyd. odontologą? Kaip manote, kiek kartų turėtumėte lankytis pas odontologą? Ar norėtumėte apsilankyti pas gyd. odontologą savo kalinimo įstaigoje? Kaip manote, ar tinkamai valotės dantis? Norėdami išsiaiškinti odontologinių paslaugų prieinamumą (iš kalinčių perspektyvos) klausėme pastarųjų ar jiems yra kada nors tekę naudotis odontologijos paslaugomis įkalinimo įstaigoje ir paprašėme įvertinti, jų nuomone, tokių paslaugų prieinamumą. Norėdami išskirti esminius kalinčių burnos higienos įpročius klausėme ar jie valosi dantis. Domėjomės kiek kartų per dieną, kaip ilgai ir kokiais judesiais tai atlieka (jeigu atlieka visai). Pasiteiravome apie naudojamas burnos higienos priemones, jų savybes bei apsilankymus pas burnos sveikatos specialistus iki patekimo į įkalinimo įstaigą.

1. Tyrimo rezultatai

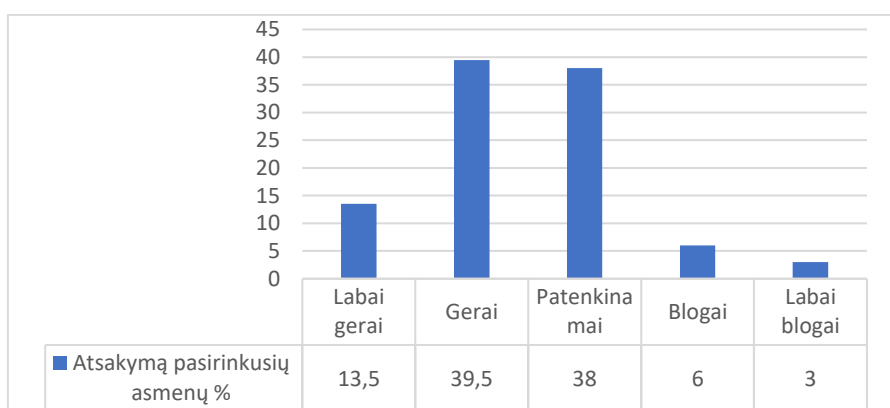
1.1. Kalinių požiūris į burnos sveikatą

Siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį į burnos sveikatą, anketoje buvo formuluojami pirmos grupės klausimai. Peržiūrėjus anketas buvo pastebėta, kad tik 15 proc. tyrime dalyvavusių vyrų mano, kad jų individuali burnos higiena yra labai gera. Beveik du kart daugiau (29.5 proc.) įsitikinę, kad burnos higiena yra gera. Trečdalis iš visų, tyrime dalyvavusių vyrų (33 proc.), savo individualią burnos higieną vertina patenkinamai. Blogą burnos higienos būklę turi 20.5 proc. respondentų. Vyrų, kurie manytų, kad jų individuali burnos higiena yra labai bloga – 2 proc. (žr. 1 pav.).

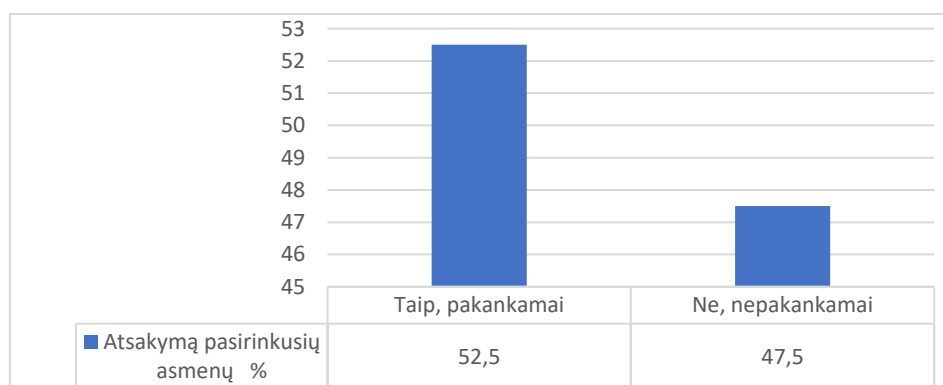
1 pav. Burnos higienos kokybės įsivertinimas

Respondentų buvo paklausta, kaip jie mano, ar tinkamai valosi dantis. Didžiausia dalis iš apklaustų vyrų (39,5 proc.) mano, kad dantis valosi gerai. Šiek tiek mažiau jų (38 proc.) dantis valosi pakankamai, labai gerai dantis valosi tik 13,5 proc. asmenų. Blogai valosi 6 proc. ir labai blogai 3 proc. kalinčių vyrų (2 pav.).

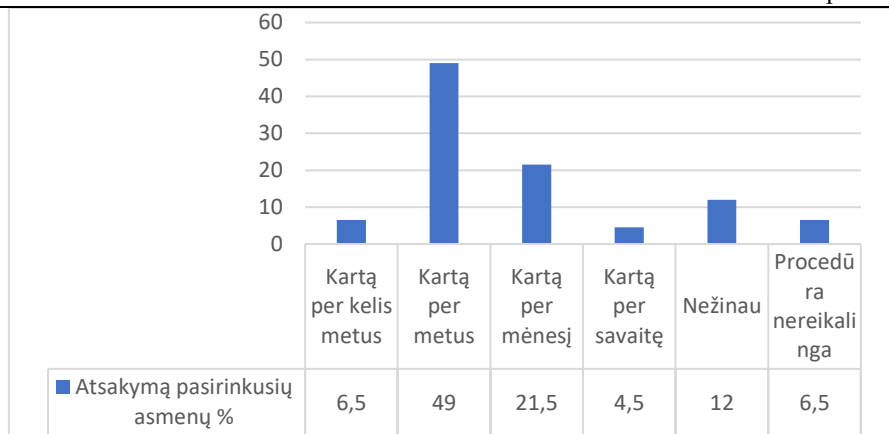
2 pav. Dantų valymo tinkamumas

52,5 proc. respondentų įsitikinę, kad pakankamai skiria dėmesio savo burnos higienai ir 47,5 proc. mano, kad reikėtų pasistengti ir daugiau skirti dėmesio savo burnos higienai (žr. 3 pav.).

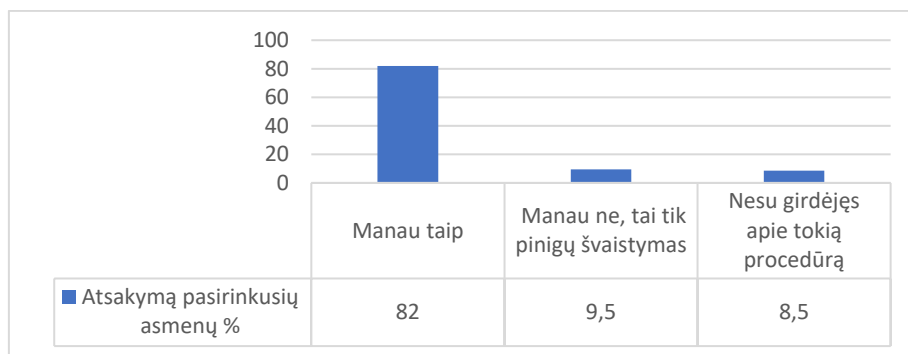
3 pav. Burnos higienai skiriamo laiko pakankamumas

Paklausus respondentų nuomonės, kaip dažnai turėtų būti atliekama profesionalios burnos higienos procedūra, didžioji dalis (49 proc.) mano, kad kartą per metus, 21,5 proc. mano, kad kartą per mėnesį, 12 proc. tyrime dalyvavusių kalinčių vyrų nežino kaip dažnai reikia atvykti profesionaliai burnos higienos procedūrai, o kartą per savaitę mano 4,5 proc. asmenų. Po lygiai (6,5 proc.) buvo manančių, kad procedūra nereikalinga ir kad ją reikia atlikti kartą per kelis metus (žr. 4 pav.).

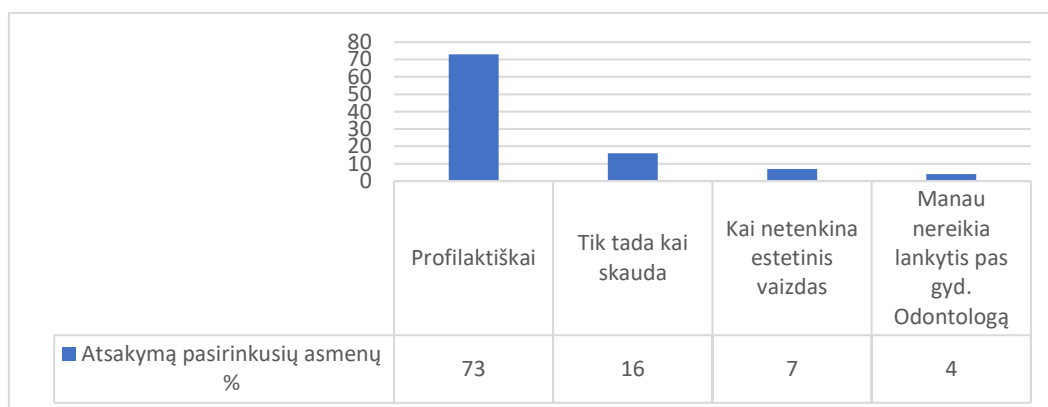
4 pav. Profesionalios burnos higienos procedūros atlikimo dažnumas

Didžioji dalis Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų (82 proc.) mano, kad burnos higiena yra naudinga burnos sveikatai, 9,5 proc. respondentų mano, kad ne, nes tai tik pinigų švaistymas ir 8,5 proc. vyrų nėra girdėję apie burnos higienos procedūrą (žr. 5 pav.).

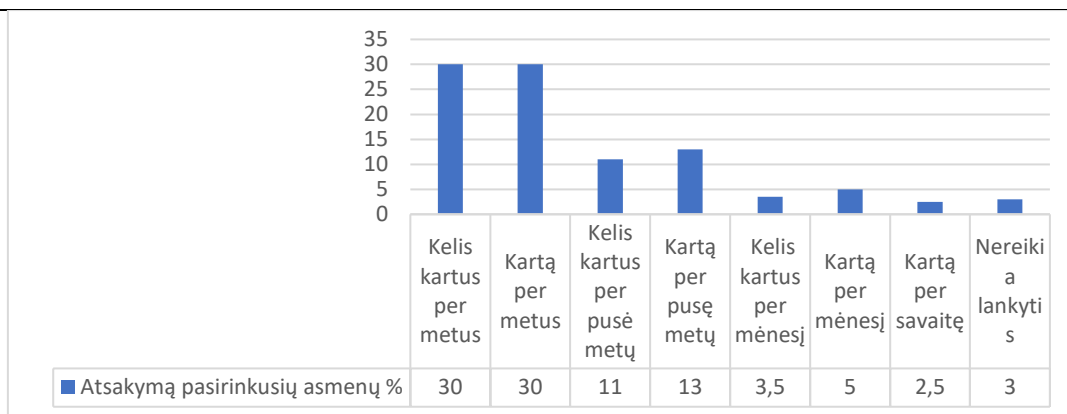
5 pav. Burnos higienos naudingumas sveikatai

73 proc. kalinių mano, kad pas gyd. odontologą kreiptis reikia profilaktiškai, 16 proc. respondentų mano, kad tik tada kai jaučia skausmą burnoje. Kai netenkina dantų estetinis vaizdas mano 7 proc. ir 4 proc. vyrų mano, kad nereikia lankytis pas gyd. Odontologą visai. (žr. 6 pav.).

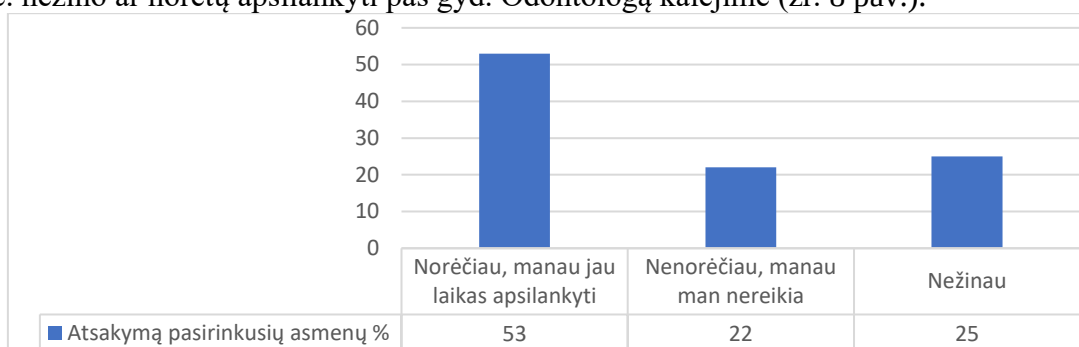
6 pav. Priežastys, dėl kurių manoma reikia apsilankyti pas gyd. odontologą

Paklausus respondentų kiek kartų jie turėtų lankytis pas odontologą, matome, kad vienodai (po 30 proc.) mano, kad reikia lankytis kelis kartus per metus ir kartą per metus. 13 proc. apklaustųjų atsakė, kad kartą per pusę metų, 11 proc., kad kelis kartus per pusę metų. Kad kartą per mėnesį reikėtų atvykti įsitikinę 5 proc., o 3,5 proc. respondentų mano, kad kelis kartus per mėnesį. 2,5 proc. apklaustųjų atsakė, kad kartą per savaitę ir 3 proc., kad nereikia lankytis (žr. 7 pav.).

7 pav. Kreipimosi pas gyd. odontologą dažnumas

Respondentų paklausus ar norėtų apsilankyti pas gyd. odontologą Alytaus arba Kauno kalėjime, 53 proc. jų atsakė, kad norėtų. Nenorėtų, nes mano, kad jiems nereikia net 22 proc. apklaustųjų ir 25 proc. nežino ar norėtų apsilankyti pas gyd. Odontologą kalėjime (žr. 8 pav.).

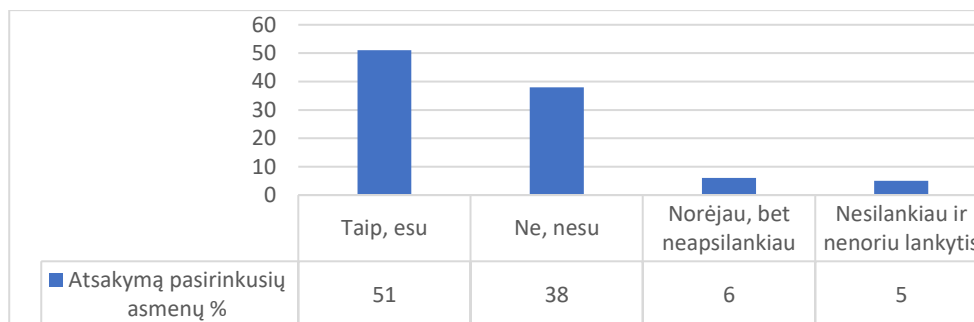

8 pav. Kalinių išreiškiamas noras apsilankyti pas gyd. odontologą Alytaus arba Kauno kalėjimuose

1.2. Odontologinių paslaugų prieinamumas kalinimo įstaigoje

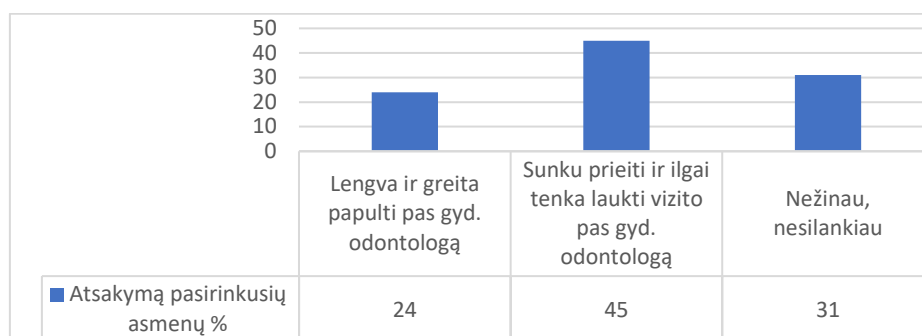
Siekiant išsiaiškinti odontologinių paslaugų prieinamumą kalinimo anketoje buvo formuluojami antros grupės klausimai.

Uždavus klausimą apie tai, ar kaliniai yra pasinaudoję odontologinėmis paslaugomis Alytaus ir Kauno kalėjime, paaiškėjo, kad didžioji dalis jų (51 proc.) yra naudojęsi odontologinėmis paslaugomis, nesinaudoję jomis 38 proc. respondentų. 6 proc. kalinių norėjo, bet neapsilankė (nebuvo galimybės) ir 5 proc. nesilankė ir nenori lankytis (žr. 9 pav.).

3 pav. Naudojimasis odontologinėmis paslaugomis Alytaus kalėjime anksčiau

Paklausus tyrimo dalyvių kaip jie vertina odontologinių paslaugų prieinamumą įstaigose, kuriose atlieka bausmę arba laukia jos, matome, kad net 45 proc. apklaustųjų teigia, kad sunku prieiti ir ilgai tenka laukti vizito pas gyd. odontologą. Kad lengva užsiregistruoti ir ilgai netenka laukti būsimą vizito pas gyd. odontologą mano 24 proc. kalinių. 31 proc. atsakė, kad nežino, apie odontologinių paslaugų prieinamumą, nes nesidomi ir nesilanko (žr. 10 pav.).

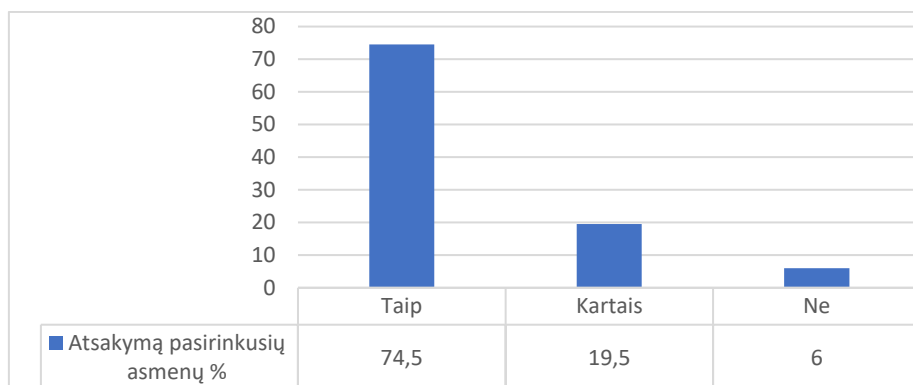

4 pav. Odontologinių paslaugų prieinamumas, pasak kalinčių, Alytaus ir Kauno kalėjimuose

1.3. Kalinių burnos priežiūros įpročiai

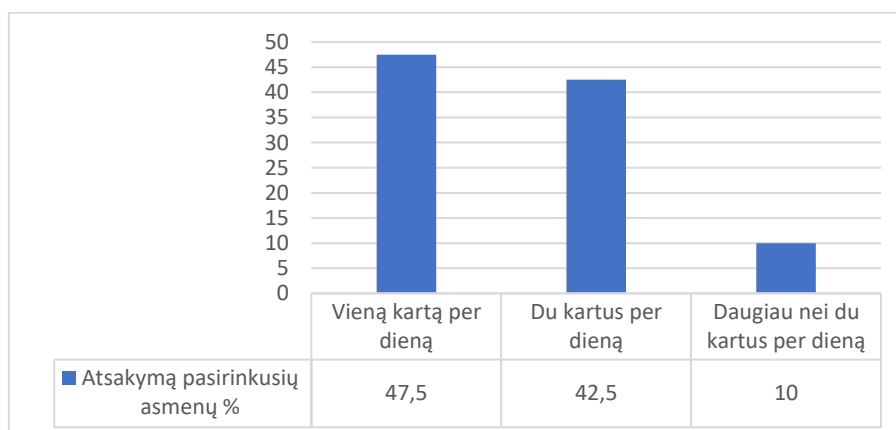
Darbo autorės norėdamos išsiaiškinti kalinčių burnos priežiūros įpročius suformulavo trečios grupės klausimus.

Anketoje pasiteiravus kalėjimuose kalinčių asmenų, ar valo dantis, išsiaiškinta, kad 74,5 proc. jų valo dantis., 6 proc. tyrime dalyvavusių asmenų nevalo dantų ir 19,5 proc. dantis valo tik kartais (žr. 11 pav.).

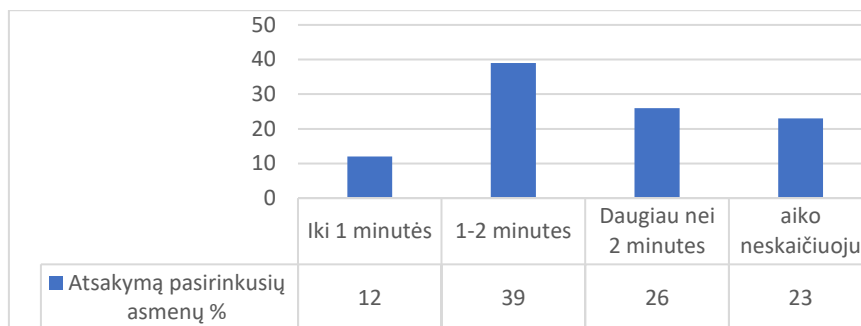
5 pav. Respondentų dantų valymo įprotis

Norėdami nustatyti, kiek kartų dienoje kaliniai valo dantis, gauti rezultatai rodo, kad du kartus per dieną dantis valo didžiausia dalis respondentų (47,5 proc.) ir vieną kartą per dieną dantis valo 42,5 proc. tyrime dalyvavusių vyrų. 10 proc. respondentų dantis valo daugiau nei du kartus per dieną (žr. 12 pav.).

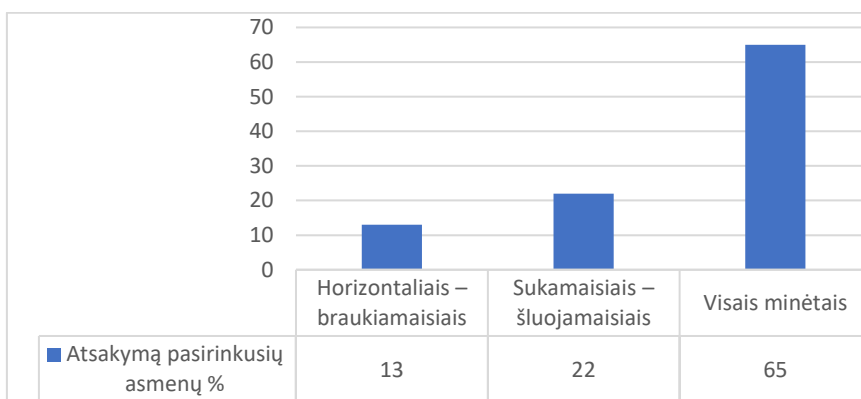
6 pav. Dantų valymo dažnumas per dieną

Apklausus respondentus kiek laiko jie valosi dantis, paaiškėjo, kad didžioji dalis respondentų (39 proc.) dantis valo 1-2 minutes. 12 proc. dantis valo iki 1 minutes. Dantis valantys daugiau nei 2 minutes buvo 26 proc., o laiko neskaičiuojantys - 23 proc. apklaustųjų (žr. 13 pav.).

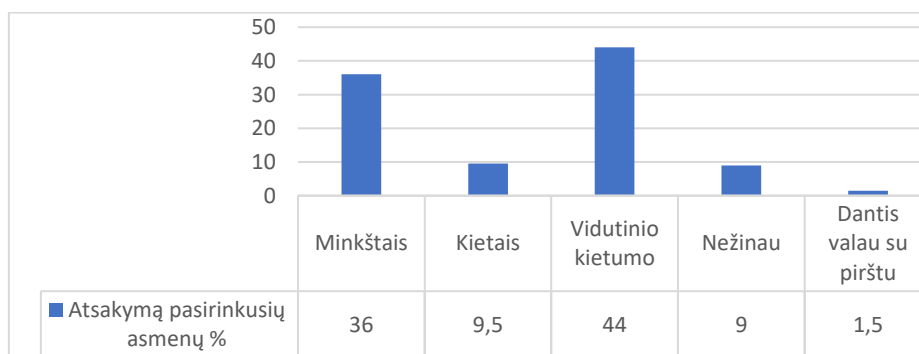
7 pav. Dantų valymui skiriamas laikas

Toliau analizuojant Alytaus ir Kauno kalėjimuose kalinčių vyrų burnos priežiūros įpročius, 14 paveiksle pavaizduoti rezultatai rodo, kokiais judesiais apklaustieji valosi dantis. Sukamaisiais – šluojamaisiais judesiais dantis valo tik 22 proc. respondentų. 13 proc. vyrų dantis valo horizontaliais – braukiamaisiais judesiais ir net 65 proc. tyrime dalyvavusių asmenų dantis valo visais minėtais dantų valymo būdais.

8 pav. Respondentų dantų valymo judesiai

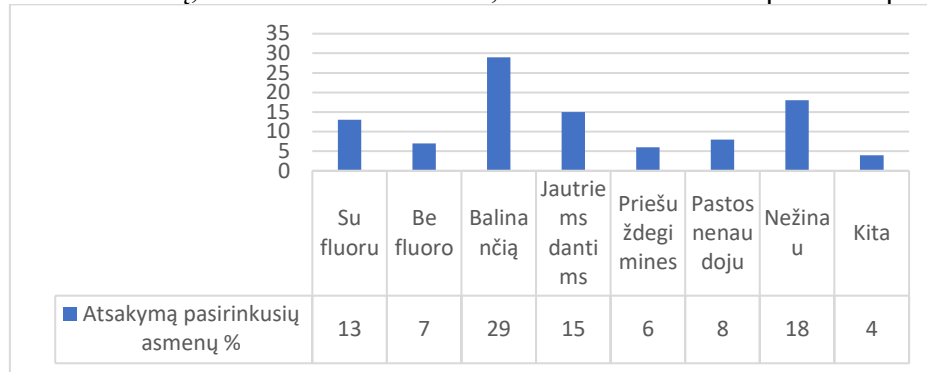
Minkštais šereliais dantų šepetėlį naudoja net 36 proc. tyrime dalyvavusių vyrų. Daugiausiai respondentų (44 proc.) naudoja vidutinio kietumo šerelių šepetėlį. 9,5 proc. apklaustųjų naudoja kietą dantų šepetėlį, nežino kokio kietumo jų dantų šepetėlio šereliai 9 proc. kalinių. Džiugu, kad dantis valančių su pirštu buvo tik 1,5 proc. (žr. 15 pav.).

9 pav. Naudojamo dantų šepetėlio šereliai

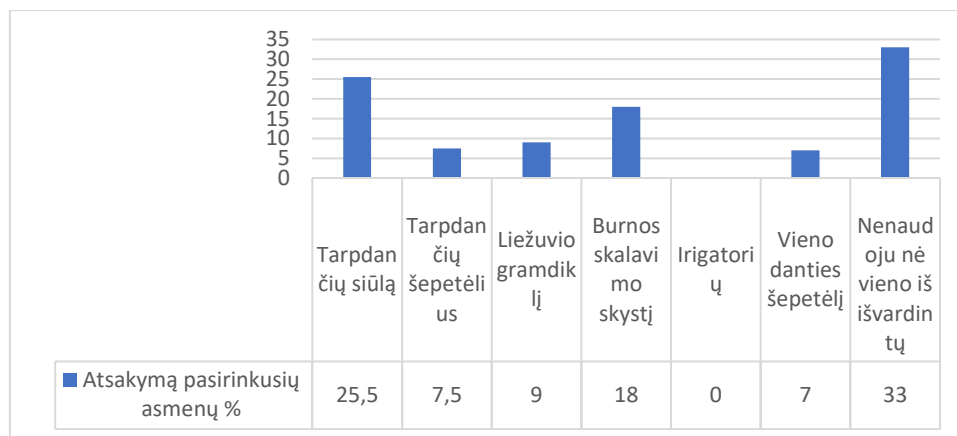
Paklausus respondentų, kokią dantų pastą jie naudoja, paaiškėjo, kad didžioji dalis jų (29 proc.) naudoja balinančią dantų pastą. Mažiau (15 proc.) naudoja dantų pastą skirtą jautriems dantis,

naudojančių su fluoru buvo beveik du kartus daugiau (13 proc.) lyginant su naudojančiais be fluoro (7 proc.). Pastos nenaudoja visai 8 proc., o prieš uždegimines renkasi 6 proc. Nežino, kokią dantų pastą naudoja arba renkasi kitokią, nei išvardinti variantai, atitinkamai buvo 18 proc. ir 4 proc. (žr. 16 pav.).

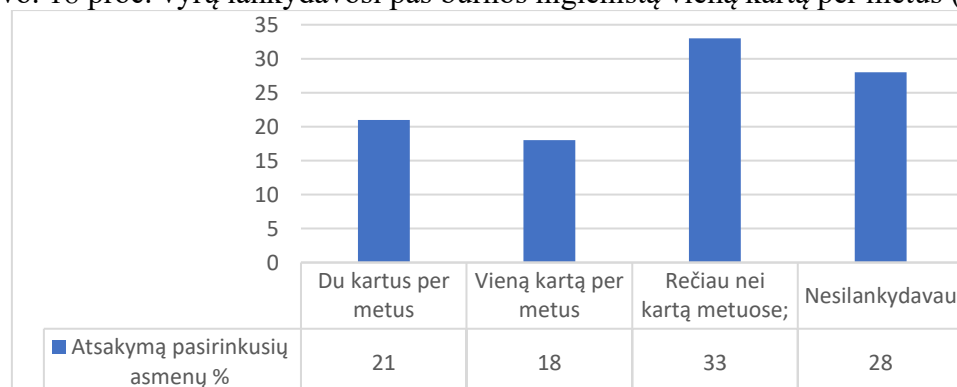
10 pav. Naudojama dantų pasta

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių vyrų (33 proc.) nenaudoja jokių papildomų dantų valymo priemonių. 25,5 proc. renkasi tarpdančių siūlą, o 18 proc. kalinių naudoja burnos skalavimo skystį. Liežuvio gramdiklį naudoja 9 proc. vyrų, vieno danties šepetėlį naudoja 7 proc. kalinių, o 7,5 proc. respondentų naudoja tarpdančių šepetėlius. Naudojančių irigatorių – nebuvo (žr. 17 pav.).

11 pav. Papildomai naudojamos burnos priežiūros priemonės

Paklausus respondentų kaip dažnai lankydavosi pas burnos higienistą prieš patenkant į įkalinimo įstaigą, matome, kad net 33 proc. vyrų lankydavosi rečiau nei kartą metuose. 21 proc. respondentų lankydavosi du kartus per metus, 28 proc. tyrime dalyvavusių kalinių pas burnos higienistą nesilankydavo. 18 proc. vyrų lankydavosi pas burnos higienistą vieną kartą per metus (žr. 18 pav.).

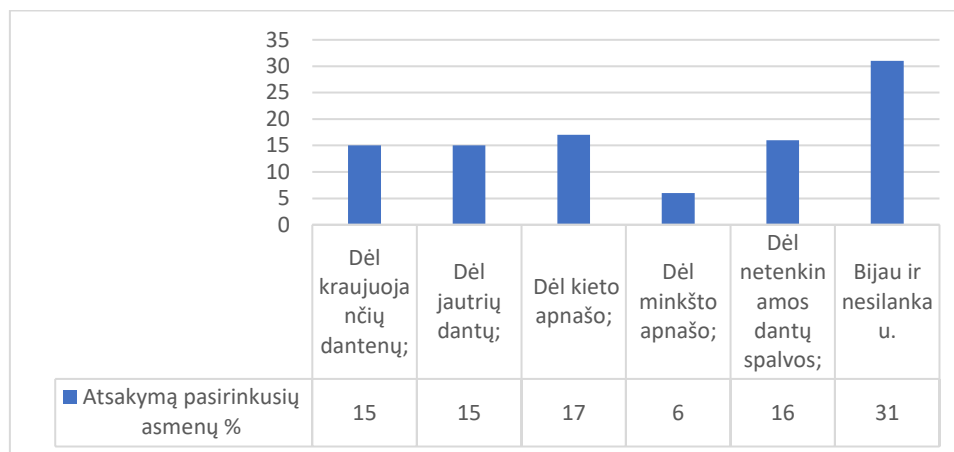

12 pav. Lankymosi pas burnos higienistą prieš patenkant į įkalinimo įstaigą dažnumas

Paklausus respondentų dėl kokių priežasčių jie lankėsi pas burnos higienistą, matome, kad didžioji dalis jų (31 proc.) bijo ir nesilanko. 17 proc. kalinių vyrų lankėsi dėl kieto apnašo, o dėl

minkšto tik 6 proc. Dėl kraujuojančių dantenų ir dėl jautrių dantų lankydavosi po 15 proc. apklaustųjų. Netinkamos dantų spalvos problemų pas burnos higienistą atvykdavo spręsti 16 proc. kalinių (žr. 19 pav.).

19 pav. Priežastys dėl kurių respondentai lankėsi pas burnos higienistą

2. Tyrimo rezultatų aptarimas

Pirmiausia, siekta nustatyti Alytaus ir Kauno kalėjime gyvenančių vyrų požiūrį į burnos sveikatą. Atlikus tyrimo duomenų analizę, paaiškėjo, kad trečdalis iš apklaustųjų (33 proc.) kalėjimuose kalinių vyrų mano, jog jų burnos higiena yra patenkinama. 2021 metais Norvegijoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad 37 proc. kalinių mano, jog jų burnos sveikata yra bloga (Enggist S. ir kt., 2014). Lyginant su Norvegijoje kalinių kalinių nuomone apie burnos sveikatą, galima daryti išvadą, kad pasirinktose mūsų šalies įkalinimo įstaigose kalinių nuomonė apie burnos higieną yra geresnė.

Paklausus respondentų kaip jie mano, ar pakankamai skiria dėmesio savo burnos higienai, 52,5 proc. tyrime dalyvavusių apklaustųjų teigė, kad pakankamai. Tinkamai valosi dantis, nurodė 39,5 proc. kalinių. Paklausus tyrime dalyvavusių vyrų, kaip dažnai, jų nuomone, jie turėtų atlikti profesionalią burnos higienos procedūrą, paaiškėjo, kad beveik pusės nuomone (49proc.) – kartą per metus. Net 82 proc. Alytaus ir Kauno kalėjime kalinių vyrų mano, kad profesionalios burnos higienos procedūra yra naudinga burnos sveikatai. Galime daryti išvadą, jog apklausti asmenys turi pakankamai žinių apie profesionalios burnos higienos svarbą burnos sveikatai, tačiau reikia pasitempti ir pagerinti procedūros atlikimo dažnį.

73 proc. respondentų atsakė, kad kreiptis į odontologą reikėtų profilaktiškai. Priešingą nuomonę atskleidžia Suomijos kalėjime kalintys kaliniai. 83 proc. įkalintų asmenų nurodė, kad lankosi pas gyd. odontologą tik tada, kai patiria skausmą arba susiduria su kitomis burnos ertmės problemomis (Михальченко Д. В., Филук Е. А., Жидовинов А. В., 2014). 30 proc. kalinių mano, kad pas gyd. odontologą apsilankyti reikia kelis kartus per metus ar bent jau kartą per metus. R. Digra ir kt. atliktas tyrimas atskleidžia priešingus rezultatus, Indijoje kalintys kaliniai mano, jog pas gyd. odontologą apskritai lankytis nebūtina (Digra R., Gupta N., Arora V., 2015). Tai lemia optimistiškas išvadas, kad Lietuvoje švietimas apie profilaktiką pasiekia ir įkalinimo įstaigas.

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių respondentų (53 proc.) norėtų apsilankyti pas gyd. odontologą savo įkalinimo vietoje, nes mano, kad jau atėjo tam laikas. Šie rezultatai džiuginantys, kadangi įprastai kaliniai yra linkę rečiau naudotis prevencinėmis sveikatos paslaugomis (Digra R. ir kt., 2015).

Sveikata yra pagrindinė asmens teisė. Seras W. Osleris burnos sveikatą laikė bendros sveikatos veidrodžiu ir pripažino ją lygiai tokia pat svarbia kaip ir bendra asmens sveikata (Umniyati H., Noviani R. P., Masriadi, 2022). Kaliniai dažnai susiduria su prastu odontologinių paslaugų prieinamumu ir kokybe (Umniyati H. ir kt., 2022). Dėl šių priežasčių siekta **nustatyti odontologinių paslaugų prieinamumą Alytaus ir Kauno kalėjimuose.** Dažnu atveju jau į įkalinimo įstaigą asmenys patenka su prasta burnos sveikata, kurią dar labiau pablogina prastos gyvenimo sąlygos,

žalingų įpročių turėjimas ir psichologinės problemos. Dėl šių priežasčių kaliniams, kaip ir laisvėje esantiems žmonėms, turi būti suteikiamos kokybiškos odontologijos paslaugos ir sveikos gyvensenos mokymas (Digra R. ir kt., 2015). Daugiau nei pusė 51 proc. apklaustųjų yra naudojęsi odontologijos paslaugomis kalėjimuose. Tuo tarpu Brazilijoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad net 80 proc. kalinių yra naudojęsi gyd. odontologo paslaugomis (paskutinis apsilankymas buvo ne seniau kaip prieš metus laiko). (Cavalcanti A. L., 2014).

Iš gautų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, kad pasirinktuose Lietuvos kalėjimuose odontologinių paslaugų prieinamumas nėra geras arba yra susiformavusi prasta nuomonė apie gydymo kokybę juose. Tokią išvadą formuoja tai, jog iš apklausoje dalyvavusių žmonių net 45 proc. atsakė, kad vizitų reikia laukti ilgai, o net 5proc. nesilankytų pas odontologą įkalinimo įstaigoje net jei būtų tam galimybės.

Asmenys, patekę į įkalinimo įstaigą, dėl pasikeitusios aplinkos, grėsmės gyvybei, asmeninės erdvės neturėjimo ir daug kitų nemalonių priežasčių gali prarasti motyvą laikytis tinkamos individualios burnos higienos (5,11). **Alytaus kalėjime gyvenančių vyrų burnos priežiūros įpročiai neblogi.** Didžioji dalis kalinių, net 74,5 proc. nurodė, kad valo dantis. Žinant kokioje prastoje aplinkoje jie gyvena ir su kokiais sunkumais jie susiduria, tokie tyrimo rezultatai džiugina.

Alytaus ir Kauno kalėjime, 42,5 proc. kalinių dantis valo du kartus per dieną. Čatisgarho (Indija) valstijos kalėjimuose atlikto tyrimo rezultatai rodo, kiek prastesnius dantų valymo įpročius, daugiau nei pusė kalinių, net 59,88 proc. dantis valo tik kartą per dieną (Umniyati H. Ir kt., 2022).

Daugiau nei trečdalis (39 proc.) iš apklaustųjų nurodė, kad valant dantis užtrunka 1-2 minutes. Paklausus respondentų kokiais judesiais valo dantis, paaiškėjo, kad daugiausiai jų, net 65 proc. turi prastus dantų valymo judesių įpročius, nes dantis valo tiek sukamaisiais – šluojamaisiais, tiek horizontaliais – braukiamaisiais judesiais. Priešingi, tačiau taip pat prasti įpročiai matomi Čatisgarho valstijos kalėjimuose kalinčių kalinių, kadangi ten didžioji dalis kalinių dantis valo tik horizontaliais judesiais (Umniyati H. ir kt., 2022).

Tarp kalinių labiausiai naudojamas dantų šepetėlis su vidutinio kietumo šereliais, naudoja net 44 proc. asmenų. Siekiant detaliau įvertinti burnos priežiūros įpročius, kalinių buvo klausama kokią dantų pastą jie naudoja. Dauguma apklausoje dalyvavusių kalėjimų vyrų dantis valo naudodami balinančią dantų pastą, tokių kalinių 29 proc. Šie rezultatai perša išvadą, kad daugeliui svarbu estetiškas dantų vaizdas arba trūksta žinių, kurios dantų pastos turi kariostatinį poveikį. Esant karieso rizikai visada rekomenduoja fluoro preparatų turinčios dantų pastos, o kasdieniai dantų priežiūrai naudoti derėtų tik minkštus dantų šepetėlius.

Paklausus respondentų kokias papildomas burnos priežiūros priemones jie naudoja, paaiškėjo, kad net 33 proc. nenaudoja jokių. Vos 25,5 proc. naudoja dantų siūlą, o irigatoriaus nenaudoja niekas. Galbūt tai galime susieti su prastu profesionalios burnos higienos procedūrų lankomumu. Tyrime dalyvavę apklaustieji nurodė, kad prieš patenkant į įkalinimo įstaigą, pas burnos higienistą jie apsilankydavo pakankamai retai, 33 proc. vyrų atsakė, kad rečiau nei kartą metuose, o net 28 proc. nesilankydavo visai. Reti apsilankymai pas burnos higienistą gali būti siejami su motyvacijos ir žinių stygiu, neraštingumu, didelių finansinių išlaidų ir odontologinių procedūrų baime (Umniyati H. ir kt., 2022).

Paklausus respondentų dėl kokių priežasčių lankėsi pas burnos higienistą, paaiškėjo, kad nemaža dalis tyrime dalyvavusių apklaustųjų, net 31 proc. bijo ir nesilanko pas burnos higienistą. Profesionalios burnos higienos metu yra ne tik atliekamos gydomosios ir profilaktinės procedūros, bet kartu mokoma tinkamos individualios burnos higienos, parenkamos tinkamos papildomos burnos higienos priemonės bet didinama paciento motyvacija rūpintis burnos sveikata.

Išanalizavus gautus duomenis gautos išvalgos:

1. Alytaus ir Kauno kalėjimuose gyvenančių asmenų požiūris į burnos sveikatą yra teigiamas. Didžioji dalis kalinčių vyrų mano, kad burnos higiena yra naudinga burnos sveikatai. Daugiau nei pusės apklaustųjų nuomone, jie pakankamai skiria dėmesio savo burnos higienai ir taip pat didelė dalis kalinių įsitikinę, kad dantis valo gerai. Į gydytoją odontologą kreiptis reikia profilaktiškai ir apsilankyti derėtų kelis kartus ar bent kartą per metus, taip mano didžioji dalis apklaustųjų.

Apsilankyti pas gydytoją odontologą Alytaus ir Kauno kalėjime norėtų daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių kalinių. Tačiau taip pat nemaža dalis kalinių mano, kad profesionalią burnos higienos procedūrą reikia atlikti tik kartą per metus.

2. Yra kur tobulėti siekiant geresnio odontologijos paslaugų prieinamumo minėtuose kalėjimuose. Odontologijos paslaugomis yra pasinaudoję vos pusė kalinčių vyrų. Iš pastarųjų, beveik pusė odontologijos paslaugų prieinamumą pasirinktuose kalėjimuose vertina kaip komplikuoatą. Gaila, kad net 5% iš visų apklausoje dalyvavusių respondentų teigia nenorintys tokių paslaugų sulaukti visiškai.

3. Alytaus ir Kauno kalėjimuose gyvenančių vyrų burnos priežiūros įpročius taip pat galima gerinti. Absoliučiai didžioji dauguma kalinių valo dantis, gaila, kad tai dažniausiai atlieka vieną kartą per dieną. Dantis valo tiek sukamaisiais-šluojamaisiais, tiek horizontaliais-braukiamaisiais judesiais, nors pastarieji nėra skirti tinkamai individualiajai burnos higienai. Apklaustieji kaliniai dažniausiai rinkdavosi netinkamus dantų šepetėlius (vidutinio kietumo šereliais) ir tik trečdalis tam renkasi tinkamus – minkštų šerelių šepetėlius. Kolkas vis dar dantų valymas trunka per trumpai (iki dviejų minučių), o papildomų burnos higienos priemonių vartojimas vyksta vangiai, galbūt derėtų atsižvelgti į ribotą priemonių įsigijimo galimybę.

Padėka

Vitai Kleizienei, Kauno kalėjimo Resocializacijos skyriaus viršininko pavaduotojai, ir Kamilei Garbauskei, Alytaus kalėjimo Resocializacijos skyriaus patarėjai, bei jų kolektyvams už pagalbą bendradarbiaujant ir renkant apklausos duomenis.

Literatūros sąrašas

1. Gill A. S., Quinonez R. B., Deutchman M., Integrating Oral Health into Health Professions School Curricula. 2022 [cited 2022-12-12]. Available from internet: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9245988/>>;
2. Freeman R., Richards D. Factors Associated with Accessing Prison Dental Services in Scotland: A Cross – Sectional Study. 2019 [cited 2023-01-07]. Available from internet: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6473453/>>;
3. Enggist S., Møller L., Galea G., ir kt. Prisons and Health. *World Health Organization* 2014; p. 99-100;
4. Balkrishna A., Singh K., Sharma A., ir kt. Oral health among prisoners of District Jail, Haridwar: Uttarakhand, India – A cross – sectional study. 2022 [cited 2022-12-15]. Available from internet: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9578301/>>;
5. Evensen K., Næss L., Improving inmates in Norwegian prisons' oral health. 2019 [cited 2022-12-10]. Available from internet: <https://academic.oup.com/eurpub/article/29/Supplement_4/ckz186.354/5623971?searchresult=1>;
6. Михальченко Д.В., Филюк Е.А., Жидовинов А.В., ir kt. СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ СТОМАТОЛОГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ У СТУДЕНТОВ. 2014 [cited 2022-12-21]. Available from internet: <<https://science-education.ru/ru/article/view?id=14712>>;
7. Digra R., Gupta N., Arora V., ir kt. Oral health knowledge, attitude and practice (KAP) among prison inmates of Ambala District, Haryana (India). 2015 [cited 2022-12-28]. Available from internet: <https://www.researchgate.net/profile/Vikram-Arora-2/publication/290995359_Oral_health_knowledge_attitude_and_practice_KAP_among_prison_inmates_of_Ambala_District_Haryana_India/links/56dac6de08aee73df6d2ab7e/Oral-health-knowledge-attitude-and-practice-KAP-among-prison-inmates-of-Ambala-District-Haryana-India.pdf>;
8. Umniyati H., Noviani R.P., Masriadi. Determine Relationship Between Xerostomia and Quality of Life of HIV Person's Living in Prison. 2022 [cited 2022-12-29]. Available from internet: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9369787/>>;
9. Cavalcanti A.L., Rodrigues I.S.A.A., Silveira I.T. D. M., ir kt. Dental Caries Experience and Use of Dental Services among Brazilian Prisoners. 2014 [cited 2023-05-03]. Available from internet: <<https://www.mdpi.com/1660-4601/11/12/12118>>;

10. Evensen K. B., Bull V.H., Ness L., A health promotion intervention to improve oral health of prisoners: results from a pilot study. 2021 [cited 2022-12-11]. Available from internet <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8753622/>>; Chen L., Xu L., You W., ir kt. Prevalence and associated factors of alexithymia among adult prisoners in China: a cross – sectional study. 2017 [cited 2022-12-27]. Available from internet: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5541430/>>;

ORAL CARE HABITS AND ATTITUDES TOWARDS ORAL HEALTH OF MEN IN ALYTUS AND KAUNAS PRISON

Modesta Vedegė, Austėja Treinauskaitė

Utenos kolegija Higher Education Institution

2 Utenio sq., Utena

Summary

Prisoners are a vulnerable group. They are people isolated for certain crimes in an environment where there are countless restrictions imposed by the state: community life, violence, threats to life, overcrowding, lack of freedom of speech. This leads to various psychological problems such as sadness, anxiety, discomfort, etc., which have a negative impact on their daily lives. For these reasons, this group of people often loses the motivation to use dental health services in prison and to maintain good oral health.

The aim of the graduate thesis is to analyze the oral care habits and attitudes towards oral health of male inmates in Alytus prison.

The object of graduate thesis is:

1. To determine the attitudes towards oral health of men living in Alytus and Kaunas prisons.
2. To determine the availability of dental services in Alytus and Kaunas prisons.
3. To determine the oral care habits of men living in Alytus and Kaunas prisons.

A quantitative study was carried out in March-December 2023. Research methods: questionnaire survey. 217 men in Alytus prison were interviewed.

The results of the study led to the following main conclusions:

1. The attitudes of people living in Alytus and Kaunas prisons towards oral health are positive. The majority of male prisoners think that oral hygiene is good for oral health. More than half of the respondents believe that they pay enough attention to their oral hygiene and a large proportion of prisoners also believe that they brush their teeth well. The majority of respondents believe that it is necessary to go to the dentist as a preventive measure and that they should visit the dentist several times or at least once a year. More than half of the prisoners in Alytus and Kaunas prisons would like to see a dentist. However, a significant number of prisoners also think that professional oral hygiene should only be performed once a year

2. There is room for improvement to improve access to dental services in these prisons. Odontology services are used barely half of the number of men. Of the latter, almost half consider the availability of dental services in the selected prisons to be complicated. It is regrettable that as many as 5% of all respondents to the survey say that they do not want to receive such services at all.

3. The oral care habits of men in Alytus and Kaunas prisons can also be improved. The vast majority of prisoners brush their teeth, but it is a pity that they usually do it once a day. They brush their teeth using both rotary-sweeping and horizontal-pulling movements, although the latter are not designed for proper individual oral hygiene. The inmates surveyed mostly chose inappropriate toothbrushes (medium hard bristles) and only a third chose appropriate soft bristle toothbrushes. The time taken to brush teeth is still too short (up to two minutes) and the use of additional oral hygiene products is slow, perhaps taking into account the limited availability of products.

Keywords: *prisoners, oral hygiene, attitudes towards oral health.*